

ПРЕДГОВОР КЪМ ПЪРВОТО ИЗДАНИЕ

Писането на „Кратка история“ е дейност, повече възнаграждаваща, отколкото удовлетворяваща. Авторите са наясно колко много неща са пропуснати. Читателите, без значение колко много или колко малко знаят, ще трябва да се примирят с тези пропуски. Настоящата книга от поредицата „Кратки истории“ на Кеймбриджкото университетско издателство не е изключение. Но тя е първата книга от поредицата, която е писана от двама автори: единият е специалист по история на XVIII в., а другият е по-наясно с историята на XIX в. Нито един от нас не се смята за способен да предприеме цялостен и всеобхватен преглед на миналото на Полша и ако някои от трудностите, които подобно начинание би могло да предизвика, станат очевидни за читателите, то значи сме постигнали нещо.

Защото в хода на историята е имало най-малко две Полши. Едната изчезва от политическата карта на Европа през 1795 г. Повече от 120 години след това тя или не съществува, или се проявява във вид на разкъсани, полуоформени територии, които имат някакво отношение спрямо онова, което е ставало в миналото, но това отношение е толкова неопределено – било на политическо ниво, или на нивото на отделния поляк, че е почти невъзможно да бъдат обозначени по някакъв задоволителен начин. Държавата, която се появява като следствие от Първата световна война, е напълно различна от държавата, която изчезва в края на XVIII в. Тези разлики се виждат още по-ярко в държавата, която се появява след Втората световна война, след като е била изтрита от политическата карта по начин, по-брутален от всякога в нейната история.

Но връзките между тези две Полши – едната отпреди 1795 г., а другата след 1918 г., остават ненарушими. Поляците винаги е трябвало да възстановяват миналото си, не на последно място поради системните опити да бъдат лишавани от него. Най-осезаемото доказателство за това е, разбира се, самата Варшава – така нареченото Нове и Старе Место представляват великолепно копие не само на структурите, разрушени от германците по

време на Втората световна война, но и на сградите от древната държава отпреди 1795 г., от самото Средновековие. Подобна мащабна реконструкция е извършена и в Гданск, Вроцлав и Познан – ако споменем само най-забележителните примери.

Тук историците навлизат в много опасни води. Да се каже, че има две Полши, е не толкова необходимо опростяване, колкото грубо изопачаване. Всъщност почти всяко нещо, което може да бъде казано за Полша от един наблюдател, може правдоподобно да бъде опровергано от друг. Нейните територии нашир и дълж са били обитавани не само от славяни, наричащи себе си поляци, но и (освен всички останали) от германци, евреи, арменци, литовци, украинци, беларуси, татари – а чрез смесени бракове те от своя страна са възприемали взаимно своите култури и вярвания. Дори през 50-те години на XIX в. един от пет брака, сключени в град Познан, е бил между поляци и германци. В обширни региони от територията на Полша честотата на смесените бракове между поляци и литовци/украинци/беларуси е била най-малко толкова висока. Отражението на това се вижда и днес в разнообразния лингвистично-етнически произход на множество от фамилните имена сред полското население (подобно разнообразие, разбира се, може да бъде наблюдавано и сред съседните народи). По време на големите кървави етнически чистки, превърнали се в бедствие през XX в., този народ често е бил принуждаван да избира своята „етническа идентичност“, каквото и да означава тази концепция (странна от научна, но неизбежна от конвенционална гледна точка).

През голяма част от своята история Полша е била граничен регион на повече или по-малко мирно съвместносъществуващи народи и култури. От Късното средновековие на татък елитното полско общество развива забележителна взаимна политическа култура, без която вероятно полската държава е щяла да се разпадне в резултат на мъчителни опити да съчетае различията си. Но въпреки това отклоненията от тази политика и незадоволителните механизми за постигане на единодушие през XVII в. довеждат държавата почти до разпадане и в крайна сметка предизвикват краха ѝ в края на XVIII в. Макар че този провалил се политически и конституционен експеримент може да бъде критикуван много, си заслужава да се отбележи, че от управлението на многоетническите политически единици в наши дни също има какво да се желае, поне в същата степен. Консенсуалното обвързване на управляващия елит се е превръщало в силна привързаност към „свободата“, което от своя страна е помогнало на тези, които се смятат за поляци, да преживеят XIX в., но и е довело до катастрофално неуспешните въстания от 1830–31 г. и от 1863–64 г.

Сред процъфтяващи националистически настроения в края на XIX в. старата представа за поляка като благородник, който лесно може да възприеме

повече от една „етническа“ идентичност, се оказва неоснователна романтична носталгична идея. Някои, които са живели сред разнообразните етнически групи на териториите, съставляващи навремето част от полската държава, надменно отричат някога да са имали една и съща родина. Настоящата хомогенност на Полша до голяма степен е продукт на Втората световна война и на положението веднага след това. Освен това е нещо, което не се наблюдава в Полша поне от средата на XIV в. Миналото на Полша и на съседите ѝ е прекалено свързано, за да може да се направи лесен отделен анализ. Народът държава още не е мъртъв, но ако беше, създаването на полска история щеше да бъде много по-лесно. За един британец или американец (макар че и тези названия не са без капани) може да не е от голямо значение това, че един поляк ще нарече град Лвив (в Украйна) Лвув; това вероятно няма да е от значение и за един украинец. Но за един украинец ще бъде от значение, ако названието Лвув бъде дадено на Лвив в такава книга, насочена към по-широк читателски кръг, хора, които не са нито поляци, нито украинци. В подобен контекст „Лвув“ може да означава нещо, което „Лвив“ не означава (и обратното): название със сериозен полски подтекст; докато за един поляк в същия контекст „Лвив“ може да отрича полския характер на един велик търговски град, който някога е бил част от Полша. Наглед безобидното „Лемберг“ – названието, дадено на Лвув/Лвив от австрийските бюрократи – е безнадежден анахронизъм. Подобни тревоги и подозрения могат да създадат и други названия: Гданск/Данциг; Торун/Торн; Вилно/Вилнюс; Гродно/Гардинас/Хродна и дори Освиенцим/Аушвиц. Ако това представлява много сериозен проблем за полските историци (дори за родените във Великобритания), които се опитват да опишат историята си, за да я ползват останалите, то е проблем и за голяма част от Източна Европа и обръква писането на всякаква история на района. Поради това в първата част на книгата сме се старали да използваме думата Рус (не Русия) за районите на изток от Полша – като не можем да избегнем обвинението, че засилваме полския терминологичен империализъм, поне искаме на всяка цена да избегнем насърчаването на московийския му вариант.

Съзнаваме, че подходът ни към подобни деликатни въпроси ще задоволи малцина, които по някакъв начин са обвързани емоционално с миналото на Източна Европа или имат значителни познания върху него. Различията в позициите към прекалено много подробности от това минало трябва да се изгледят. Затова сме се отказали от последователността в названията: съзнаваме, че това само ще доведе до исторически абсурди; понякога изобщо сме избягвали въпроса. Използвали сме терминология, която изглежда подходяща за дадения период. Затова във втора глава Вилнюс е Вилнюс, в трета, четвърта и пета – Вилно, а в шеста е и Вилно, и Вилнюс; в ранния съвременен период „Торн“ и „Данциг“ са названия, целящи да отразят германс-

кото естество на техния елит, съществени компоненти на късната Ягелонска държава и на Полско-литовската федерация.

Това е преди всичко политическа история. Смятаме, че необходимостта от последователно придържане към подобно повествование е повече от належаща. Това изискваше да се направят някои достойни за съжаление жертви: например на икономическото и социалното развитие беше отделено сравнително ограничено внимание, особено в първите три глави. На евреите, толкова значими за миналото на Полша, бе отделено абсолютно недостатъчно място в книгата. Да им се отдаде дължимото, както и на всички останали, които се споменават твърде кратко на страниците на тази книга, би означавало да изоставим идеята, че това е „кратка“ история. За онези, които желаят пространни и обширни истории, не можем да направим нищо друго, освен да ги насочим към книгата на Норман Дейвис „Игралната площадка на Бога: история на Полша“ [*God's Playground: a History of Poland*] (в два тома, Оксфордско издателство, Кларендън, 1981 и 2005 г.)

Получихме помощ и насърчение от различни хора, които се погрижиха също да ни посочат недостатъците. Като се извиняваме, че невинаги сме следвали съветите им, искаме да благодарим на Данута Маниковска, Робърт Фрост, Робърт Суонсън, Крис Уикам, Юрате Киаупиене, Майкъл Лейърд и Ричард Хофтън. Грeъм Мърдок хвърли приятно изчистена светлина върху по-тъмните моменти от късносредновековната и ранната съвременна унгарска и балканска политика. Уил Завадски даде безценни съвети за дизайна на картите, а Мег Завадски изчисти някои стилистични грешки в текста. Нашите грешки си остават изцяло наши. И двамата дължим специална благодарност на Уилям Дейвис от Кеймбриджкото университетско издателство: той се оказа образец за търпение, за разбиране и за човек, който винаги е готов да помогне.

ХРОНОЛОГИЯ

- 966** започва християнизирание на територии под управлението на княз Мешко I
- ок. 980** основаване на пристанищния град Гданск
- 997** мъченичество на Войтех (Адалберт) от Прага по време на християнската му мисия по пруските земи
- 1078** екзекуция на епископ Станислав от Краков
- 1138** завещанието на княз Болеслав Кривоусти води до продължително разкъсване на полските територии
- 1227** Тевтонският орден се установява на левия бряг на река Висла
- 1295** Пшемисъл II е коронован за крал на Полша
- 1307** Тевтонският орден превзема Гданск
- 1309** Тевтонският орден се установява в Мариенбург (Малборк)
- 1320** Владислав I Локетек е коронован за крал на Полша в Краков
- 1340** крал Казимир III започва експанзия спрямо руските княжества и разширява Полша на Югоизток
- 1343** Договор от Калиш: крал Казимир III признава владението на Тевтонския орден над Гданск и Померания
- 1348** Договор от Намислув (Намслау): Казимир III признава управлението на Люксембург в Силезия
- 1364–1400** основаване и повторно основаване на университета в Краков (Ягелонския университет)
- 1374** крал Луи дава на полските благородници изключителни права над Кошице
- 1385** Договорът от Крева води до възкачване на Ягело Литовски на полския престол
- 1386** Ягело приема католицизма като Владислав II Ягело
- 1387** във Велико княжество Литва започва приемането на римокатолицизма
- 1410** полско-литовска победа над Тевтонския орден в Битката при Грунвалд/Таненберг (15 юли)

- 1422–30** „привилегиите Червинск и Йедлина“: *Neminem Captivabimus nisi iure victum* (Няма да арестуваме никого без присъда)
- 1454** крал Казимир IV постановява присъединяването на пруските земи към полската Корона (6 март)
- 1454** започва Трийсетгодишната война с тевтонските рицари; отпуснати са „привилегиите Нешава“
- 1466** Торнуският мирен договор слага край на Трийсетгодишната война: кралска Прусия е присъединена към Полша (19 октомври)
- 1505** „привилегиата *Nihil novi*“ (Нищо ново)
- 1514** Литва губи Смоленск от Москва
- 1525** лутеранството се установява формално в херцогство Прусия и земите на Тевтонския орден са секуларизирани
- 1525** Краковски договор: Албрехт фон Хохенцолерн приема управлението на Прусия като полско феодално владение (8 април)
- 1561** Ливония е присъединена към Полша; Курландия става полско феодално владение
- 1569** подписване на Люблинската уния от Полша и Литва (4 юли)
- 1572** Сигизмунд II умира и идва краят на династията Ягело (7 юли)
- 1573** конфедерация Варшава: официално приемане на съвместното съществуване на различни вероизповедания в Полша; Анри Валоа е първият крал, единодушно избран от полските благородници
- 1578** създаване на Трибунала на Короната
- 1581** създаване на Трибунала на Литва
- 1596** Брестка уния: съюз между католицизма и православно християнство
- 1610–11** полска окупация на Москва по време на „смутните времена“
- 1619–29** полско-шведски конфликт, при който Полша губи по-голямата част от Ливония
- 1620–21** Полско-турска война
- 1632–34** Смоленска война между Полша и Москва
- 1648** под предводителството на Богдан Хмелницки избухва украински бунт
- 1652** Владислав Сичински е първият представител, който прекъсва заседание на парламента, позовавайки се на „либерум вето“
- 1654** Украйна и Московия сключват съюз в Переяслав (18 януари)
- 1655** московски и шведски нашествия в Жечпосполита; начало на „Потопа“
- 1657** Договор от Велау: Полша се отказва от суверенитета си в полза на херцогство Прусия (19 септември)

- 1660** мирът от Олива слага край на Полско-шведската война (8 май)
- 1667** Андрусовското примирие слага край на Полско-руската война: Полша отстъпва Източна Украйна на Московия, потвърдено от Московския договор от 6 май 1686 г. (30 януари)
- 1672** Договор от Бучач: Полша отстъпва на Турция Подоле и Каменец Подолски (18 октомври)
- 1683** полско участие в освобождението на Виена: победа над турците (12 септември)
- 1697** Фридрих Август I Саксонски става Фридрих Август II Полски
- 1699** Карловицки мир: Полша си възвръща Подоле и Каменец Подолски (26 януари)
- 1700** започва Великата северна война (завършва през 1721 г.)
- 1704** избор на Станислав Лешчински като подкрепян от Швеция антикрал (12 юли)
- 1709** Петър Велики побеждава Карл XII в Битката при Полтава (8 юли)
- 1717** „Немият“ Сейм (1 февруари)
- 1733** споделен избор за крал между Станислав Лешчински и Фридрих Август II Саксонски
- 1733–36** Война за полското наследство: руската намеса осигурява полския трон за Фридрих Август II под името Август III
- 1740** Станислав Конарски основава *Collegium Nobilium* (колегиум на знатните)
- 1756–63** Седемгодишната война: неутрална Полша служи като „крайпътен хан“ за пруските, руските и австрийските армии
- 1763** умира Август III (5 октомври)
- 1764** реформа на парламента (май)
- 1764** Станислав Август Понятовски е избран за крал (6 септември)
- 1768** Барската конфедерация поставя началото на граждански конфликти в Полша (февруари)
- 1772** споразуменията от Санкт Петербург между Русия, Прусия и Австрия: първа подялба на Полша (5 август)
- 1773** сформиране на комисия за национално образование (14 октомври)
- 1788–92** четиригодишният Сейм
- 1791** реформираната конституция влиза в сила (3 май)
- 1792** руска инвазия в Полша – според общото мнение по покана на конфедерация Тарговица (май)

- 1793 договор от Санкт Петербург: Русия и Прусия се договарят за втора подялба на Полша (23 януари)
- 1794 въстание на Косцюшко (март–октомври)
- 1795 договор от Санкт Петербург: Русия и Австрия се споразумяват за трета подялба на Полша (3 януари); Прусия го приема на 24 октомври
- 1795 крал Станислав Август Понятовски абдикира (25 ноември)
- 1798 умира Станислав Август Понятовски (12 февруари)
- 1798–1800 полски легиони в Италия под френска егида
- 1803 цар Александър отваря отново университета във Вилно (Вилнюс)
- 1805 планът на Чарториски за възстановяване на Полша в съюз с Русия се проваля (октомври)
- 1807 създаване на Наполеоновото Варшавско княжество (юли); отмяна на крепостничеството във Варшавското княжество
- 1809 Варшавското княжество се разширява (октомври)
- 1812 поход на Наполеон към Москва с полско участие
- 1813 руски войски окупират Варшавското княжество
- 1815 руско-австрийско-пруски договори за Полша (3 май); окончателният Договор от Виена (9 юни): създаване на конгресно кралство Полша с цар Александър I за крал; създаване на велико княжество Познан и на свободния град Краков; обявяване конституцията на Александър I за неговото полско кралство (24 декември)
- 1816 цар Александър I основава университет във Варшава
- 1818 откриване първото заседание на Сейма в конгресна Полша (27 март)
- 1820 откриване второто заседание на полския Сейм (13 септември): Александър I предупреждава да не се нарушават свободите; „Ода на младостта“ от Адам Мицкевич
- 1821 Александър I забранява със закон всички тайни общества в конгресна Полша (ноември)
- 1823 Чарториски е освободен от длъжността си в университета във Вилно (октомври)
- 1825 цар Николай наследява Александър I като крал на Полша (1 декември)
- 1827–28 процесът срещу полските „декабристи“
- 1830 ноемврийски бунт срещу управлението на Русия (започва на 29 ноември)
- 1831 детрониране на Николай I от полския Сейм (25 януари); Рус-

- ко-полска война; падане на Варшава (септември); начало на „голямата емиграция“
- 1832** Николай I отменя с постановление полската конституция (февруари); в Париж е създадено Полско демократично общество (март)
- 1834** в Париж е публикувана книгата на Мицкевич „Пан Тадеуш“
- 1839** гръцката католическа църква е „погълната“ от руската православна църква
- 1840** руските закони заменят литовските в западната губерния на Руската империя
- 1846** революция в Краков (февруари); в Западна Галиция полските благородници са избити от селяните (февруари–март); Австрия анексира Краков (16 ноември)
- 1848–49** полско участие в „пролетта на народите“; въстания в Познан, Краков и Лвув; отмяна на крепостничеството в Австрийската империя
- 1850** отмяна на митническите ограничения между Русия и конгресна Полша
- 1861** отмяна на крепостничеството в Руската империя (февруари); безредици във Варшава; маркиз Велополски оглавява гражданската администрация в конгресна Полша (март); евреите са признати за равноправни граждани в конгресна Полша
- 1863** избухва бунт срещу руското управление в руска Полша (22 януари)
- 1864** цар Александър II дава щедри имуществени права на селяните (март); екзекуция на последния бунтовнически водач – Ромуалд Траугут (5 август)
- 1869** въвеждане на провинциална автономия в австрийска Полша (Галиция)
- 1872** в училищата в пруска Полша е въведено задължителното преподаване на немски език
- 1873** Kulturkampf¹ на Бисмарк срещу католическата църква се разпространява в пруска Полша
- 1882** Лудвик Варински основава първото марксистко общество на полска земя
- 1886** Бисмарк създава специален фонд, за да купи полските имоти в Прусия

¹ „Културна борба“ е термин от историята на Прусия и Германия, обозначаващ периода на политически и идеологически сблъсъци между немското протестантство и немският католицизъм – бел. прев.

- 1888** поляци в Прусия основават Land Bank (Ланд Банк)
- 1892** в Париж е основана Полска социалистическа партия (ПСП) (ноември)
- 1893** Социалдемократическата партия на кралство Полша е основана от Роза Люксембург във Варшава (юли); през 1900 г. става Социалдемократическа партия на кралство Полша и Литва
- 1895** в Ржешов е основана Полска селска партия (август)
- 1897** Роман Дмовски основава Националдемократическа партия
- 1905** революция в Руската империя (и в руска Полша); Октомврийски манифест обещава либерализация в Руската империя
- 1906** В Санкт Петербург е открита първата Дума; Полската социалистическа партия се разцепва (ноември)
- 1907** в Австрия е въведено общо изборително право за мъжете
- 1911** в западните губернии на Руската империя са въведени избираеми местни съвети (земства)
- 1912** регионът Хелм е отделен от конгресна Полша и е присъединен към Руската империя
- 1914** избухва Първата световна война; легионите на Пилсудски влизат в руска Полша, но успехът им не е особено голям (6–9 август); в манифеста на главнокомандващия руската армия се обещава повторно обединение на Полша под управлението на царя (14 август)
- 1915** Централните сили изгонват руските войски от Полша
- 1916** възстановяване на кралство Полша от германския и австрийския император (5 ноември)
- 1917** сформирание на полска армия във Франция (юни); Дмовски основава Полски национален комитет в Париж (15 август); в окупираната от германците Варшава е създаден Регентски съвет (15 октомври); литовската „Тариба“ призовава за литовска независимост (11 декември)
- 1918** 14-те точки на Удроу Уилсън включват една независима Полша с излаз на море (8 януари); договoрът от Брест-Литовск (3 март); Беларуският национален съвет в Минск оповестява независимостта на Беларус (25 март); започват полско-украинските битки за контрол над Лвув и Източна Галиция (31 октомври); декларация за полска независимост във Варшава (11 ноември); Пилсудски взема властта във Варшава; създаване на Полската комунистическа партия (16 декември); начало на успешен антигермански бунт в Познан (27 декември)
- 1919** избори за първия парламент на преродена Полша (26 януари); националдемократите са най-голямата партия; Франция, Вели-

- кобритания и Италия признават независимостта на Полша (24–27 февруари); Версайският договор прехвърля Познан и Западна Прусия (т. нар. „Полски коридор“) към Полша (28 юни); полски войски окупират Вилно (19 април) и Минск (8 август); поляците установяват пълен контрол над Галиция (юни–юли); Великите сили предлагат „линията Кързън“ да е полска условна източна демаркационна линия (8 декември)
- 1920** Полско-украински съюз (21 април); полските сили влизат в Киев (8 май); референдум в Югоизточна Прусия (11 юли); създадена е коалиция за държавна национална защита под ръководството на Витос (24 юли); болшевишката контраофанзива обръща изхода на битката за Варшава (16–18 август); полски бунтовнически войски завземат Вилно (9 октомври)
- 1921** Френско-полски съюз (9 февруари); Полско-румънски защитен договор (3 март); приемане на нова конституция (17 март); Договор от Рига с болшевишка Русия (18 март); плебисцит в Горна Силезия (20 март); левоцентристкото правителство на Витос пада (юни); германско-полско разделяне на Горна Силезия (20 октомври)
- 1922** Полша присъединява Вилно към границите си; убийство на президента Нарutowич (16 декември)
- 1923** конференцията на посланиците в Париж признава източната граница на Полша (15 март); десноцентристко коалиционно правителство под ръководството на Витос (май–декември); безпартийно правителство под ръководството на Владислав Грабски (19 декември)
- 1924** монетарна реформа: въведена е полската злота (април)
- 1925** започва строителството на ново пристанище в Гдина; конкордат с католическата църква (10 февруари); започва германско-полска митническа война (15 юни); широко коалиционно правителство, оглавено от Александър Скържински, сменя управлението на Грабски (20 ноември)
- 1926** Скържински подава оставка (5 април); десноцентристко управление под ръководството на Витос (10 май); държавен преврат на Пилсудски (12 май): начало на режима „Санация“
- 1928** създаване на непартиен блок за сътрудничество с правителството; парламентарни избори (3 март): авторитетът на властта на националдемократите намалява
- 1929** партии от центъра и от левията формират съюз срещу „Санация“ (септември); Голямата депресия засяга и Полша
- 1930** Пилсудски става министър-председател (август–декември); по-

- литическите противници на режима на Пилсудски в Бжеш са хвърлени в затвора (10 септември – 29 декември); омиротворяване в Източна Галиция (септември–ноември); Непартийният блок за сътрудничество с правителството е най-голямата партия в изборите през ноември
- 1931** създаване на самостоятелна Полска селска партия (ПСП)
- 1932** Полско-съветски договор за ненападение (25 юли); полковник Юзеф Бек става министър на външните работи (2 ноември)
- 1933** напрежение между Полша и Германия заради свободния град Данциг (февруари–март)
- 1934** Полско-германски договор за ненападение: край на полско-германската митническа война (26 януари); Полско-съветският договор за ненападение е удължен с 10 години (12 февруари)
- 1935** новата полска конституция засилва президентската власт (23 април); умира маршал Пилсудски (12 май)
- 1936** политици от центриската опозиция формират фронта „Моргес“¹ (февруари); генерал Едвард Ридз-Шмигли става полски маршал (10 ноември)
- 1937** започва изпълнението на 4-годишния план за държавно инвестиране в Централния индустриален регион (февруари)
- 1938** полският ултиматум към Литва (17 март) води до установяване на дипломатически връзки (31 март); Сталин разпуска Полската комунистическа партия (март); полският ултиматум (30 септември) води до отстъпването на Тешен от Чехословакия (1 октомври)
- 1939** полското правителство отклонява поканата на Хитлер за съюз (26 март); британски гаранции за полската независимост (31 март); Хитлер денонсира Полско-германския договор от 1934 г. (28 април); Френско-полско военно споразумение (19 май); Полша отказва през територията ѝ да преминат съветски войски (19 август); нацистко-съветски договор (23–24 август); Английско-полски договор за съюз (25 август); нацистка Германия нахлува в Полша (1 септември); съветски войски нахлуват в Полша (17 септември); полското правителство и Върховното командване преминават в Румъния (17–18 септември); Варшава се предава на германците (27 септември); през разделена Полша е установена нацистко-съветска демаркационна линия (28 септември); в Париж е образувано полско правителство в

¹ Политическо споразумение на водещи демократични полски политици с цел сваляне на управлението на „Санация“, сключено в Моргес (Швейцария) – бел. прев.

- 1940** изгнание начело с генерал Сикорски (30 септември)
започва депортиране на поляци към вътрешността на Съветския съюз (февруари); правителството на Сикорски се премества в Лондон (юни); полски пилоти вземат участие в Битката за Британия (август–септември); създаване на Варшавското гето (октомври)
- 1941** нацистка Германия напада Съветския съюз (22 юни); в Лондон Сикорски и посланик Майски подписват Полско-съветски договор (30 юли)
- 1942** Конференция във Ванзее (януари): постепенно ликвидиране на еврейските гета, създадени от нацистите в окупирана Полша, с цел депортирането им на Изток; основаване на комунистическа Полска работническа партия (януари); създаване на Народна армия (14 февруари)
- 1943** в СССР е създаден Съюз на полските патриоти (март); еврейски бунт във Варшавското гето (април–май)]; разкриване на истината за клането в Катин (април); Сталин прекратява дипломатическите отношения с полското правителство в изгнание (25 април); генерал Сикорски е убит в Гибралтар (4 юли); решения от Конференцията на Трите сили в Техеран относно бъдещите граници на Полша (ноември–декември)
- 1944** с подкрепата на Съветския съюз е създаден Полски комитет за национално освобождение (22 юли); полски войски вземат участие в Битката при Монте Касино (май), Фалез (август) и Арнем (септември); Варшавско въстание (1 август – 2 октомври); Миколайчик подава оставка като министър-председател на правителството в изгнание (24 ноември); Полският комитет за национално освобождение се провъзгласява за „временно правителство на Република Полша“ (31 декември)
- 1945** Конференция в Ялта (февруари); оглавяваното от комунисти полско „временно правителство“ подписва 20-годишен договор за приятелство със СССР (21 април); Великобритания и САЩ отхвърлят идеята за признаване на полското правителство в Лондон (5 юли); Потсдамската конференция определя „линията Одер–Найсе“ като западна граница на полското управление (юли–август); Полско-съветско споразумение за границите (16 август)
- 1946** Декрет за национализация на индустриалните предприятия (3 януари); начало на систематично депортиране на германско население от Полша (14 февруари); фалшифициран референдум (30 юни); антиеврейски погром в Келце (4 юли); полските

- въоръжени сили на Запад са разпуснати (3 септември)
- 1947** комунистите и съюзниците им печелят нагласените избори в Полша (19 януари); елиминиране на антикомунистическата опозиция; правителството във Варшава отказва участие в плана „Маршал“ (9 юли); Миколайчик бяга на Запад (21 октомври)
- 1948** начало на сталинисткия режим; Полската социалистическа партия се обединява с комунистите, за да се формира Полска обединена работническа партия (15–21 декември)
- 1949** създадено е управление за икономическо планиране (10 февруари); основаване на прокомунистическата Обединена селска партия (27–29 ноември); начало на колективизацията на селските стопанства
- 1950** започва изпълнението на 6-годишния план за бърза индустриализация (21 юли)
- 1951** арестуван е Гомулка
- 1952** от Мюнхен е излъчено първото предаване на полски език по радио „Свободна Европа“ (3 май); обявяване на сталинистката конституция: обявяване на Полската народна република (22 юли)
- 1954** разкрития на Юзеф Святло по радио „Свободна Европа“
- 1955** Централният комитет на Полската обединена работническа партия осъжда сталинистките репресии (21–24 януари); създаване на Варшавския договор (14 май)
- 1956** работнически бунтове в Познан (28–29 юни); Гомулка става лидер на Полската обединена работническа партия (21 октомври): край на сталинизма в Полша; кардинал Вишински е освободен от ареста (29 октомври)
- 1965** Договорът за полско-съветски приятелски взаимоотношения е подновен за още 20 години (8 април); писмо за помирение от полския епископ до германската римокатолическа епископия (18 ноември)
- 1966** конкурентни празненства между държавата и църквата по повод на 1000-годишнината от създаването на независимата полска държава и приемането на християнството
- 1967** Арабско-израелската война води до комунистическо осъждане на „ционистите“ в Полша
- 1968** студентски протести в цяла Полша (март); антисемитско прочистване в Полската обединена работническа партия (март) – принудителна емиграция на еврейската интелигенция
- 1970** Федерална република Германия признава „линията Одер–Найсе“ за западна граница на Полша (7 декември); стачки в Гданск

- и по крайбрежието (14–19 декември); Едвард Герек сменя Гомулка като комунистически лидер (20 декември)
- 1971** стачки в Шчечин (22–24 януари)
- 1972** Ватиканът признава следвоенната полска духовническа администрация в бившите германски територии (юни)
- 1975** подписан е Заключителният акт на Хелзинкските споразумения (1 август); признаване на следвоенните граници и на човешките права
- 1976** работнически демонстрации в Радом (25 юни); създаване на Комитет за защита на работниците (23 септември)
- 1978** кардинал Карол Войтила е избран за папа под името Йоан Павел II (16 октомври)
- 1979** папа Йоан Павел II посещава Полша (2–10 юни)
- 1980** стачките се разпространяват в цяла Полша (юли); създадена е „Солидарност“ с лидер Лех Валенса (16 август); Милош получава Нобелова награда за литература (9 октомври)
- 1981** „Солидарност“ е призната от властите (12 май); генерал Ярузелски заменя Каня като лидер на Полската обединена работническа партия; Ярузелски въвежда военно положение (12–13 декември)
- 1983** военното положение официално е отменено (22 юли); Валенса получава Нобелова награда за мир (5 октомври)
- 1985** Варшавският договор е подновен за още 20 години (26 април)
- 1987** президентът Рейгън прекратява санкциите срещу Полша (19 февруари)
- 1988** спира се заглушаването на радио „Свободна Европа“
- 1989** Кръгла маса между комунистическото правителство и опозицията (6 февруари – 5 април); полусвободни избори (4 юни); Горбачов дава съгласието си Полша сама да определя политическото си бъдеще (3 юли); Тадеуш Мазовецки става първият некомунистически министър-председател в Съветския блок (19 август); Полша престава да се нарича „народна република“ (29 декември)
- 1990** икономически реформи на Балцерович (януари); Полската обединена работническа партия се саморазпуска (27–29 януари) и е заменена от Социалдемократическата партия, наречена през 1991 г. Ляв демократичен алианс; възраждане на Полската селска партия (май); обединена Германия признава границата Одер–Найсе (14 ноември); Валенса наследява Ярузелски като президент на Третата република (декември)
- 1991** Полско-германски договор за приятелски взаимоотношения (17

- юни); закриване на Съвета за икономическа взаимопомощ (юни) и анулиране на Варшавския договор (юли); първи напълно демократични избори след края на Втората световна война (октомври): Полша признава независимостта на Украйна (декември)
- 1992** Полша подписва договори за добросъседство и сътрудничество с Украйна (18 май), Русия (22 май) и Беларус (23 юни); Хана Сухоцка формира десноцентристко правителство (юли)
- 1993** останалите руски войски напускат Полша (18 септември); Валдемар Павлак формира левоцентристко правителство
- 1994** Полско-литовски договор (април)
- 1995** ревалоризация на полската злота (януари); левоцентристко управление начело с Юзеф Олекси (март); Александър Квашневски е избран за президент (ноември)
- 1996** Влоджимеж Чимошевич става министър-председател (7 февруари)
- 1997** новата либерална конституция е одобрена с народен референдум (25 май); десноцентристка коалиция с министър-председател Юзеф Бузек (септември)
- 1998** Сеймът ратифицира конкордат с Ватикана (февруари)
- 1999** Полша, Унгария и Чешката република се присъединяват към НАТО (12 март)
- 2000** Квашневски е преизбран за президент (8 октомври)
- 2001** парламентарни избори (септември): провал на „Солидарност“; левоцентристко правителство, водено от Лешек Милер
- 2003** Полша се включва в ръководената от САЩ инвазия в Ирак (20 март); национален референдум за присъединяване към Европейския съюз (7 и 8 юни)
- 2004** Полша официално се присъединява към ЕС (1 май); Марек Белка сформира експертен кабинет (юни)
- 2005** умира папа Йоан Павел II